

ТЕМА: ПОВТОРНІСТЬ, СУКУПНІСТЬ І РЕЦИДИВ ЗЛОЧИНІВ

ПЛАН

§ 1. Поняття множинності злочинів.

§ 2. Поняття одиничного злочину та його види.

§ 3. Види множинності злочинів.

Див.: ППВСУ від 4 червня 2010 року № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки».

§ 1. ПОНЯТТЯ МНОЖИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ

Множинність злочинів – вчинення особою двох або більше злочинних діянь, кожне з яких містить ознаки самостійного складу злочину.

Соціальні властивості множинності

1. При вчиненні декількох злочинів заподіюється шкода більш широкому колу суспільних відносин. Пр.: крадіжка + вбивство.

2. Вчинення декількох злочинів свідчить про стійку антисоціальну спрямованість злочинця, є показником більшої схильності його до вчинення злочинів, що свідчить про підвищену небезпечність такої особи.

3. Вчинення декількох злочинів негативно впливає на інших нестійких членів суспільства, породжуючи в них ілюзію безкарності.

4. Множинність – поширене явище в структурі і динаміці злочинності.

Юридичні властивості множинності

1. Кожне суспільно небезпечне діяння, що входить до множинності, повинно містити ознаки самостійного складу злочину.

2. Кожен з цих злочинів не повинен втратити свого кримінально-правового значення (погашення чи зняття судимості, закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності і т.п.).

Значення множинності злочинів та її правові наслідки

Відповідно до ст. 35 КК множинність враховується при:

1. **кваліфікації злочинів;**

Пр.: А) всі злочини, що входять до сукупності, підлягають самостійній кваліфікації (ч. 2 ст. 33 КК),

Б) наявність повторності і рецидиву в багатьох випадках тягне за собою більш сувору кваліфікацію вчиненого (Пр.: повторність: ч. 2 ст. 185 КК; дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство: ч. 3 ст. 296 КК));

2. призначенні покарання;

Пр.: А) повторність і рецидив визначаються як обставини, які обтяжують покарання при його призначенні (п. 1 ч. 1 ст. 67 КК),

Б) встановлені спеціальні правила призначення покарання при сукупності злочинів (ст. 70 КК);

3. **вирішенні питання про звільнення від крим. відповідальності і покарання** (Пр.: вперше вчинила злочин: ст. 45, 46, 47, 48 КК; якщо особа протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового злочину: ч. 3 ст. 75 КК).

§ 2. ПОНЯТТЯ ОДИНИЧНОГО ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО ВИДИ

Одиничний злочин – це суспільно небезпечне діяння, що охоплюється однією кримінально-правовою нормою, тобто таке, що містить ознаки одного складу злочину.

Він **конструюється** законодавцем, виходячи з:

- 1) соціальних властивостей відповідного діяння,
- 2) поєднання типових ознак певних злочинів,
- 3) єдності об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину.

ЗНАЧЕННЯ ОДИНИЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

1. Поняття і характеристика окремих видів одиничних злочинів дають можливість усвідомити, з яких структурних елементів складається сама множинність злочинів.

2. Поняття і види одиничних злочинів мають велике значення при кваліфікації злочинів і призначенні покарання.

3. Характеристика окремих видів одиничних злочинів використовується при відмежуванні від деяких близьких до них видів множинності (наприклад, складених

злочинів – від сукупності злочинів, продовжуваних злочинів – від повторності злочинів тощо).

Види одиничних злочинів:

- 1) **прості** одиничні злочини – це суспільно небезпечні діяння, склад злочину яких характеризується елементарністю структури його ознак;
- 2) **ускладнені** одиничні злочини характеризуються більш складною порівняно з простими одиничними злочинами структурою складу, в них більш складні об'єктивна і суб'єктивна сторони вчиненого.

Види ускладнених одиничних злочинів:

- 1) триваючі;
- 2) продовжувані;
- 3) складені злочини;
- 4) злочинами, що кваліфікуються за наслідками.

ТРИВАЮЧИЙ ЗЛОЧИН

Триваючий злочин – це одиничний злочин, який, розпочавшись дією або бездіяльністю особи, далі вчиняється безперервно протягом певного часу на стадії закінченого злочину.

Пр.: недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264), участь у банді (ст. 257).

Винний у триваючому злочині нібито перебуває безперервно в певному **злочинному стані**, бо цей злочин характеризується безперервним виконанням ознак складу закінченого злочину.

Початком триваючого злочину є вчинення особою передбаченого КК діяння.

Припинення триваючого злочину може мати місце за різних об'єктивних або суб'єктивних обставин.

Об'єктивні обставини закінчення триваючого злочину не залежать від волі винного і поділяються на **вплив сил природи та поведінку інших осіб**.

Пр.: вибухнули бойові припаси, що недбало зберігалися; викриття банди.

Суб'єктивні обставини залежать від волі винного.

Пр.: продаж пістолета, що незаконно зберігався; вихід з банди.

Особливості триваючих злочинів:

1) ці злочини кваліфікуються за однією статтею КК;

2) строк давності притягнення до кримінальної відповідальності для цих злочинів починає спливати після їх припинення;

3) тривалість перебування особи в стані безперервного вчинення злочину, тобто тривалість самого злочину, на його кваліфікацію не впливає, проте враховується судом при призначенні покарання.

ПРОДОВЖУВАНИЙ ЗЛОЧИН

Продовжуваний злочин відповідно до ч. 2 ст. 32 КК визначається як діяння, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром.

Продовжуваному злочину властиві такі ознаки:

1) складається з двох або більше самостійних тотожних злочинних діянь, віддалених одне від одного у часі;

Тотожними є однакові за ознаками складу злочину діяння.

2) всі ці діяння об'єднані єдиним наміром і прагненням до досягнення спільної кінцевої мети.

Пр.: винний вчинив крадіжку, здійснивши задумане в декілька прийомів.

Початком продовжуваного злочину слід вважати вчинення першого з числа декількох запланованих злочинних діянь.

Закінченням продовжуваного злочину є момент вчинення останнього із запланованих злочинних діянь і досягнення тієї єдиної мети, якої прагнув винний.

Особливості продовжуваних злочинів:

1) наявність декількох тотожних злочинних діянь у продовжуваному злочину не утворює декілька злочинів, а уявляє собою одиничний злочин;

2) продовжуваний злочин кваліфікується за однією статтею КК.

СКЛАДЕНИЙ ЗЛОЧИН

Складений злочин – це злочин, який складається з двох або більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх відокремлено (ізолювано), являє собою самостійний злочин, але внаслідок їх органічної єдності вони утворюють один одиничний злочин, який охоплюється ознаками однієї статті (частини статті) КК.

Ознаки складеного злочину:

- 1) він складається з двох або більше злочинних діянь;
- 2) кожне з цих злочинних діянь, якщо розглядати їх окремо, ізольовано, утворює окремий злочин, що містить ознаки самостійного складу злочину;
- 3) окремі злочини внаслідок їх органічної єдності, типовості зв'язків між ними, та поширеності розглядаються законодавцем як один одиничний злочин;
- 4) поліоб'єктність. Це означає, що при вчиненні діяння здійснюється посягання на декілька об'єктів злочину.

Пр.: розбій (ст. 187 КК) складається з насильства над особою (погроза вбивством, заподіяння тілесних ушкоджень) і заволодіння майном.

Особливості складених злочинів:

- 1) наявність ознак декількох злочинів у складеному злочині не утворює декілька злочинів, а охоплюється ознаками однієї статті КК;
- 2) складений злочин кваліфікується за однією статтею КК.

ЗЛОЧИНИ, ЩО КВАЛІФІКУЮТЬСЯ ЗА НАСЛІДКАМИ

У чинному КК передбачена низка складів злочинів, які в літературі називаються «злочини, що кваліфікуються за наслідками», «злочини, що характеризуються наявністю додаткових тяжких наслідків» або «злочини, що кваліфікуються наявністю додаткових тяжких наслідків».

Злочини, що кваліфікуються за наслідками, – це злочини, особливістю матеріальної структури яких є наявність двох наслідків: першого – проміжного і другого – похідного.

Ознаки:

- 1) склад цих злочинів передбачає два наслідки: основний (проміжний) і додатковий (похідний).
- 2) ці наслідки настають хронологічно (послідовно) один за одним, в результаті вчиненого особою діяння;
- 3) основний (проміжний) наслідок викликає додатковий (похідний) наслідок, тому що містить у собі реальну можливість настання цього похідного наслідку;
- 4) діяння безпосередньої «участі» у настанні додаткового наслідку не бере, воно породжує проміжний наслідок, а той, у свою чергу, викликає наслідок

похідний.

5) опосередкований характер причинного зв'язку. Це викликано тим, що діяння заподіює похідні суспільно небезпечні наслідки не безпосередньо, а опосередковано – через проміжні суспільно небезпечні наслідки;

6) поліоб'єктність;

7) як правило, змішана (подвійна) форма вини.

Пр.: умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК).

Особливості: кваліфікується за однією статтею КК.

§ 3. ВИДИ МНОЖИННОСТІ ЗЛОЧИНІВ

Видами множинності злочинів за чинним законодавством є повторність, сукупність і рецидив злочинів.

ПОВТОРНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ

У частині 1 ст. 32 вказується, що повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією ж самою статтею або частиною статті Особливої частини КК. У частині 3 цієї ж статті законодавець визнає повторним вчинення двох або більше злочинів і у випадках, передбачених різними статтями, коли це прямо встановлено в Особливій частині КК.

Ознаки повторності злочинів

1) Особою вчинено два або більше самостійних одиничних злочинів.

1.1. Одиничні злочини, що утворюють повторність, можуть мати різний характер. Повторність може мати місце при поєднанні двох або більше «простих» одиничних злочинів, триваючих, продовжуваних або, наприклад, складених злочинів.

1.2. Для поняття повторності **не має значення**, були обидва (або більше) злочини, закінченими чи один з них був лише готуванням до злочину або замахом на нього. Для поняття повторності **не мають значення** й форми співучасті та роль, що виконував співучасник у злочині, який утворював собою повторність.

1.3. Повторність **виключається**, якщо за раніше вчинений злочин особа

була звільнена від кримінальної відповідальності, засуджена без призначення покарання або зі звільненням від покарання, а також не входить до повторності злочин, судимість за який було погашено чи знято.

2) Одиначні злочини, що утворюють повторність, вчиняються неодночасно, тобто віддалені один від одного певним проміжком часу.

3) Для повторності не має значення була або не була особа засуджена за раніше вчинений нею злочин.

Відмежування повторності тотожних діянь від продовжуваних злочинів:

– при повторності, злочини, що утворюють її, не об'єднані єдністю злочинного наміру і загальною метою їх вчинення;

Види повторності злочинів

1) **фактична повторність** – це повторність злочинів, не пов'язана з засудженням винного за раніше вчинений ним злочин;

2) **рецидив** – повторність злочинів, пов'язана із засудженням винного за раніше вчинений ним злочин.

Види фактичної повторності злочинів

1. повторність тотожних злочинів;
2. повторність однорідних злочинів (примітка 1 до ст. 185 КК);
3. інколи говорять про повторність різнорідних злочинів (у виключних випадках, як виняток з правила, див. примітка 1 до ст. 185 КК – напр., ст. 185 + 262 КК).

Саме в **ч. 1 ст. 32** КК сказано про повторність тотожних злочинів, тобто передбачених тією самою статтею або частиною статті КК, а в **ч. 3 ст. 32** – про повторність однорідних і різнорідних злочинів, передбачених у різних статтях Особливої частини КК.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОВТОРНОСТІ ЗЛОЧИНІВ

1. Якщо злочини, які утворюють повторність, відповідають одному й тому самому складу злочину (*наприклад*, три крадіжки, поєднані з проникненням у житло, п'ять розбоїв, вчинених організованою групою, тощо), їх кваліфікація здійснюється за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК.
2. Якщо вчинені злочини, крім повторності, утворюють ще й сукупність, вони

відповідно до частини другої статті 33 КК повинні отримувати окрему кваліфікацію (*наприклад*, крадіжка без кваліфікуючих ознак і крадіжка, вчинена повторно, або крадіжка, поєднана з проникненням у житло).

3. У разі, коли один із злочинів, які утворюють повторність, є закінченим, а інший – незакінченим (готуванням або замахом), вчинене потребує кваліфікації кожного злочину окремо за відповідною частиною однієї й тієї ж статті КК.
4. У разі, коли один із злочинів, які утворюють повторність, вчинено самостійно, а інший – у співучасті, вчинене потребує кваліфікації кожного злочину окремо за відповідною частиною однієї й тієї ж статті КК.
5. Кожний злочин, що утворює повторність однорідних (різнорідних) злочинів, повинен отримати самостійну кваліфікацію за відповідною статтею КК, причому наступний злочин кваліфікується за ознакою повторності, якщо вона передбачена як кваліфікуюча ознака у ст. Особл. част. КК.
6. Повторність можуть утворювати і злочини, які кваліфікуються за відповідними статтями (частинами статей) різних кодексів: наприклад, КК 1960 року і КК 2001 року.

СУКУПНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ

Відповідно до **ч. 1 ст. 33 КК сукупністю злочинів** визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено.

Ознаки сукупності злочинів:

- 1) особою вчинено два або більше злочини;

При сукупності злочинів не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.

- 2) кожен з них кваліфікується за різними статтями або за різними частинами однієї статті Особливої частини КК;

Сукупність можуть утворювати також злочини, передбачені **однією і тією ж статтею або частиною статті Особливої частини КК**, якщо:

1. вони вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК передбачено новий за своїм змістом склад злочину;
2. вони вчинені неодноразово і за наступний злочин новою редакцією відповідної статті чи частини статті Особливої частини КК посилено кримінальну відповідальність;
3. вчинені злочини мають різні стадії;
4. було вчинено закінчений замах на злочин і незакінчений замах на злочин;
5. один чи декілька злочинів особа вчинила самостійно (одноособово) чи була його (їх) виконавцем (співвиконавцем), а інший (інші) вчинила як організатор, підбурювач чи пособник;
6. один злочин особа вчинила як організатор, підбурювач чи пособник, а при вчиненні іншого була іншим співучасником.

3) за жоден з них особа не була засуджена, тобто всі вони вчинені до винесення вироку хоча б за один з них.

Види сукупності злочинів: 1) ідеальна, 2) реальна.

Ідеальна сукупність має місце там, де одним діянням особи вчинено два або більше злочини.

Пр.: умисне вбивство особи шляхом підпалу будинку, де знаходився потерпілий (ч. 1(2) ст. 115 + ч. 2 ст. 194 КК).

Реальна сукупність має місце там, де винний різними самостійними діяннями в різний час вчиняє два або більше злочини. При реальній сукупності між діяннями, з яких вона складається, є певний проміжок часу.

Пр.: крадіжка і хуліганство (ст. 185 + ст. 296 КК).

ВІДМЕЖУВАННЯ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ВІД СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ

Відмежування сукупності злочинів від складених злочинів: складений злочин являє собою враховану законодавцем, тобто прямо передбачену законом як одиничний злочин реальну або ідеальну сукупність.

1. Законодавець враховує органічну єдність діянь, які входять до складених злочинів і утворюють склад одиничного злочину, тобто передбачає в законі сукупність злочинів як одиничний злочин.

2. Віднесення діяння до складеного злочину або, навпаки до сукупності злочинів, залежить, таким чином, від конструкції складів злочинів у КК.

Відмежування реальної сукупності злочинів від фактичної повторності злочинів

Розглянемо спочатку **схожі риси** повторності і сукупності злочинів:

1. І при сукупності і при фактичній повторності вчинюється два або більше злочинів, кожен з яких утворює самостійний одиничний злочин.
2. Злочини, що утворюють ці поняття, вчиняються послідовно, з певним проміжком у часі між ними.
3. Всі злочини, що входять до фактичної повторності або утворюють реальну сукупність, вчинені до засудження хоча б за один з них.

Відмінність: при **сукупності** вчиняються злочини, передбачені різними статтями (або частинами статті КК), тобто різнорідні і однорідні, а класична **повторність** складається із тотожних злочинів, тобто таких, що, передбачені однією статтею КК.

Особливість:

Якщо має місце повторність однорідних або різнорідних злочинів (у випадках, прямо передбачених в Особливій частині КК), вчинене кваліфікують за правилами сукупності злочинів, тобто за двома чи більше статтями КК.

Таку повторність одночасно визнають видом реальної сукупності.

РЕЦИДИВ ЗЛОЧИНІВ

Рецидивом називають вчинення нового умисного злочину особою, яка мала судимість за умисний злочин (**ст. 34 КК**).

Оскільки рецидив – це повторність злочинів, пов'язана з засудженням за попередній злочин, йому, насамперед, властиві ознаки, характерні для повторності.

Ознаки:

- 1) особа вчиняє **два чи більше** одиничних злочинів, кожен з яких передбачений в КК в якості самостійного (окремого) складу злочину.
- 2) злочини, що утворюють рецидив, є тільки **умисними**;
- 3) злочини, з яких складається рецидив, віддалені один від одного проміжком часу, який може бути і досить **тривалим** (так званий *рецидив, віддалений в часі*), і

коротким;

4) особа має не зняту або не погашену судимість за попередній умисний злочин.

Факт судимості особи створюється винесенням щодо неї **обвинувального вироку** суду, який вступив в законну силу і за яким особі **призначене покарання**.

При цьому попередня судимість за необережний злочин будь-якого ступеня тяжкості не враховується при визначенні рецидиву.

Законодавче закріплення рецидиву злочинів:

1) шляхом вказівки на попередню судимість (наприклад, ч. 3 ст. 296 – якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за хуліганство);

2) шляхом вказівки на повторність злочину (наприклад, ч. 2 ст. 185 – повторність).

Види рецидиву злочинів

Залежно від характеру злочинів, що входять у рецидив, він поділяється на такі два види: 1) загальний рецидив і 2) спеціальний рецидив.

Загальний рецидив – це такий рецидив, у який входять різнорідні злочини.

Спеціальним називається **рецидив**, у який входять тотожні або однорідні злочини.

Спеціальний рецидив є більш небезпечним, ніж рецидив загальний, у ньому найбільшою мірою виявляється антисоціальна спрямованість особи на вчинення нових злочинів. Саме спеціальний рецидив передбачений в окремих статтях Особливої частини як кваліфікуюча ознака злочинів.

Залежно від кількості судимостей рецидив поділяється на два види:

1) простий, і 2) складний.

Простий рецидив є в тих випадках, коли особа має дві судимості.

Складний, або багаторазовий, рецидив – це рецидив злочинів, при якому особа має три і більше судимості.

За ступенем суспільної небезпечності виділяють:

1) пенітенціарний рецидив;

2) рецидив тяжких і особливо тяжких злочинів.

Пенітенціарний рецидив має місце там, де особа, яка була засуджена до

позбавлення волі, знову вчиняє протягом строку судимості новий злочин, за який знову засуджується до позбавлення волі.

Рецидив тяжких і особливо тяжких злочинів – це рецидив, при якому особа, маючи судимість за один з таких злочинів, знову вчиняє, незалежно від їх послідовності, новий такий же злочин.

КВАЛІФІКАЦІЯ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ

1. Для рецидиву застосовується правила кваліфікації повторності злочинів.

2. Рецидив злочину у випадках, передбачених законом, впливає на кваліфікацію злочину. Це перш за все стосується спеціального рецидиву. У багатьох статтях Особливої частини КК попередня судимість прямо вказана як кваліфікуюча ознака. Тому, коли ця ознака встановлена в справі, вона повинна отримати своє вираження у кваліфікації злочину.

Так, хуліганство, вчинене особою, яка вже має судимість за хуліганство, кваліфікується за ч. 3 ст. 296. Крім того, там де в законі вживається термін повторність, він включає і рецидив. Так, одержання хабара особою, яка раніше була засуджена за хабарництво, утворює спеціальний рецидив і кваліфікується за ознакою повторності за ч. 2 ст. 368.

3. Рецидив, якщо він не передбачений у статті Особливої частини КК як кваліфікуюча ознака, на кваліфікацію не впливає. В таких випадках відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 67 він враховується як обставина, що обтяжує покарання.